

Форма № 09/18

Затверджена рішенням вченої ради ІДГУ
від 30.08.2018 р., протокол № 1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Навчально-методичною радою ІДГУ
Протокол № 4 від 15.01 2019 р.

Голова НМР Н. М. Кольцун

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія радянського суспільства

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 014 Середня освіта (014.03 Історія), 032 Історія та археологія
(спеціалізація) (код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))

освітня програма Середня освіта: історія, основи правознавства та економіки
(назва освітньої програми)

освітня програма Історія. Європейські студії (зі знанням англійської мови)
(назва освітньої програми)

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

 А.В. Дізакова
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

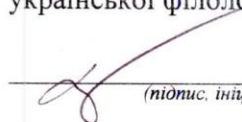
кафедрою української і всесвітньої
історії та культури

протокол № 8 від 10.01.19

Завідувач кафедри
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради факультету
української філології та соціальних наук

 І.Б. Мизанок
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми:

Дроздов Віктор Володимирович, кандидат
історичних наук, доцент кафедри української і
всесвітньої історії та культури.

Рецензент програми:

Церковна Віра Георгіївна, кандидат історичних
наук, завідувач кафедри української і всесвітньої
історії та культури.

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 5	Лекції:	
	32	8
Модуль: 1	Практичні заняття:	
Загальна кількість годин: 150	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 3-4	Лабораторні заняття:	
	-	-
Семестр: 5-8	Семінарські заняття:	
	28	8
Тижневе навантаження (год.):	Консультації:	
- аудиторне: 4	-	-
- самостійна робота: 6	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю: залік	-	-
Мова навчання: українська	Самостійна робота:	
	90	134

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни: історія радянського суспільства через призму сучасних вітчизняних та західноєвропейських досліджень; соціокультурний розвиток радянського суспільства; процеси радянзації та формування нового типу «радянської людини»; радянська повсякденність.

Метою вивчення дисципліни є: формування системи знань про історичний розвиток радянського суспільства, особливості його структури, шляхи конструювання радянської ідентичності та форми реакції радянської людини на процеси радянзації й встановлення тоталітарного режиму; розвиток вмінь критичного аналізу радянського повсякдення на основі дослідження усних джерел та архівних документів.

Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисципліни «Історія України та української культури».

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу пов'язана з дисципліною «Історія країн Центрально-Східної Європи».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

- Знання:** знати історичні етапи розвитку радянського суспільства, характерні риси соціальної, політичної, економічної та культурної систем радянського суспільства, способи конструювання радянської ідентичності та форми спротиву радянських громадян тоталітарному режиму.
- Уміння:** аналізувати на основі вивчення різних типів джерел процеси становлення, кризи та розкладу радянського суспільства, визначати

наслідки радянського періоду для сучасного українського суспільства, виявляти вплив радянської ідентичності на процеси соціокультурного розвитку пострадянських держав.

3. *Комунікація*: демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі; встановлювати ефективну комунікацію з представниками різноманітних субкультур.
4. *Автономність та відповідальність*: самостійно опрацьовувати різні типи джерел при виконанні індивідуальних завдань; демонструвати самостійність і відповідальність при виконанні функціональних обов'язків.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Історіографія історії радянського суспільства	2	2	-	-	-	-	10	1	1	-	-	-	-	10
2.	Передумови формування радянського суспільства. Утворення СРСР	8	4	4	-	-	-	8	1	1	-	-	-	-	10
3.	Еволюція політичного режиму СРСР. Тоталітарна держава і суспільство	8	4	4	-	-	-	8	1	1	-	-	-	-	10
4.	Соціальна структура радянського суспільства	4	2	2	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	10
5.	Радянська ідентичність та шляхи її конструювання	4	2	2	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	10
6.	Радянізація: сутність та методи	4	2	2	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	10
7.	Національне питання та національна політика радянської влади	6	4	2	-	-	-	8	1	1	-	-	-	-	10
8.	Соціальна політика радянської влади. Економіка дефіциту	4	2	2	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	10
9.	Радянська повсякденність	8	4	4	-	-	-	8	2	-	2	-	-	-	15
10.	Форми опору	4	2	2	-	-	-	6	2	-	2	-	-	-	15

	радянських громадян політичному режиму СРСР														
11.	Українське радянське суспільство	4	2	2	-	-	-	8	2	-	2	-	-	-	10
12.	Криза та розпад СРСР. Пострадянська ідентичність	4	2	2	-	-	-	6	2	-	2	-	-	-	10
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		60	32	28	-	-	-	90	16	8	8	-	-	-	134

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Історіографія історії радянського суспільства

Зародження радянології у другій половині 1940 рр. Головні джерела західної радянології в післявоєнний період. Концепція тоталітаризму (Пітер Кенез, Роберт Конквест) та ревізіонізму (Шейла Фіцпатрик, Стівен Коен, Джоф Ілі, Альфред Меєр, Роберт Такер, Алек Ноув, Джеррі Гаф, Деніел Бровер) в західній радянології. Культурно-антропологічний підхід до вивчення радянського суспільства (Лінн Віола, Габор Ріттерспорн, Роберта Меннінг, Гіроакі Куромія, Арч Гетті, Вільям Чейз). Сучасні українські дослідження радянського етапу історії України.

Тема 2. Передумови формування радянського суспільства. Утворення СРСР.

Передумови та причини утворення СРСР. Лютнева революція 1917 р. Зміни в системі державної влади та політика Тимчасового уряду. Самоорганізація народних мас. Діяльність політичних партій у 1917 р. Жовтневий переворот 1917 р. Встановлення більшовицької диктатури. Економічні і соціальні перетворення у перші місяці радянської влади. Політика «воєнного комунізму». Брестський мир та вихід Радянської Росії з війни. Причини, періодизація та характерні риси громадянської війни. Формування основних центрів антибільшовицького руху. Початок військової інтервенції. Перетворення Радянської республіки в єдиний воєнний табір. Загострення Громадянської війни в 1919 р. Завершальний етап громадянської війни. Причини перемоги більшовиків. Дві концепції утворення радянської держави: автономістська та унітарна. Проголошення СРСР.

Тема 3. Еволюція політичного режиму СРСР. Тоталітарна держава і суспільство

Відхід від політики червоного терору та перехід до НЕПу. Становлення тоталітарного режиму в 30-ті рр. ХХ ст. Масові репресії. Посилення радянського тоталітарного режиму в післявоєнний період. Період «відлиги»: припинення масових репресій, лібералізація режиму. Початок кризи тоталітаризму. Радянський державний лад в період правління Л. І. Брежнєва. Концепція «розвинутого соціалізму». Перебудова: спроби реформування політичного та економічного ладу СРСР.

Тема 4. Соціальна структура радянського суспільства

Підходи до дослідження соціальної стратифікації радянського суспільства. Еволюція соціальної політики партії. Політика творення безкласового суспільства, знищення буржуазії та дворянства. Номенклатура як панівний клас радянського суспільства. Радянська інтелігенція. Політична еміграція в СРСР: причини та наслідки. Городяни: соціально-правовий статус в СРСР. Становище радянського селянства. «Розкуркулення» селянства.

Тема 5. Радянська ідентичність та шляхи її конструювання

Поняття ідентичності. Радянська політика творення ідентичності. Концепції політичної релігії, світської релігії, громадянської релігії, марксизм як релігія (за Н. Г. Шліхтою). Радянська обрядовість (календарні свята / масові святкування / обряди життєвого циклу). Образ ворога як інструмент політики творення ідентичності. Радянська освіта і виховання. Пропаганда в СРСР: форми і методи. Радянський соцреалізм. Атеїстичне виховання.

Тема 6. Радянська ідентичність: сутність та методи

Визначення дефініції «радянська ідентичність». Сутність радянських перетворень в економічній, політичній та культурній сферах суспільства. Націоналізація, зменшення значення ринкових та товарно-грошових відносин як основа економічної складової радянської ідентичності. «Культурна революція». Розбудова адміністративно-командного апарату, утвердження партії як керівної сили в державі та суспільстві. Головні методи радянської ідентичності: масовий терор, ідеологізація суспільства, контроль над суспільним простором, суспільним та приватним життям.

Тема 7. Національне питання та національна політика радянської влади

Комунізм та націоналізм. Сталінське визначення «нації». Політика коренизації та придушення національної ідентичності. Ідея пролетарського інтернаціоналізму. Концепція «радянського народу». Нації та російське питання в СРСР. Русифікація. Політика геноциду радянської влади. Національно-культурна політика радянської влади щодо українців.

Тема 8. Соціальна політика радянської влади. Економіка дефіциту.

Якість соціального захисту населення в СРСР, охорони здоров'я, освіти. Задоволення культурних потреб. Житлова проблема в СРСР. Забезпечення економічної безпеки, захист конституційних прав і свобод громадян в СРСР. Демографічна політика радянської влади, ставлення до абортів. Розподільна система в СРСР. Споживчий кошик радянського громадянина. Рівень цін та заробітна плата, причини та наслідки дефіциту.

Тема 9. Радянська повсякденність

Повсякденне життя міського соціуму. Уклад сільського життя та його трансформація. Повсякденне життя номенклатури. Головні форми дозвілля та структура часу у громадянина СРСР. Культурний відпочинок. Рекреативний відпочинок. Сім'я як первинний осередок радянського суспільства. Жінка в радянському суспільстві. Радянська мода. Повсякденність студентської молоді.

Тема 10. Форми опору радянських громадян політичному режиму СРСР

Теоретичні засади дослідження «стратегій підкорених» (концепції Джеймса Скотта та Шейли Фіцпатрик). Спроби теоретичного та художнього осмислення становища України в складі СРСР. Розгортання петиційних кампаній. Цілеспрямована культурно-просвітницька діяльність шістдесятників

(І. Драч, М. Вінграновський, Гр. Тютюнник, Б. Олійник, В. Симоненко, М. Холодний, Л. Костенко, І. Дзюба, С. Параджанов). Діяльність нелегальних організацій, видання позацензурної літератури. самвидав. Формування єдиного загальнонаціонального правозахисного центру. Українська Гельсінська група. Релігійне дисиденство. Екологічні протести в Україні в період перебудови. Масові страйки.

Тема 11. Українське радянське суспільство

Політика воєнного комунізму в Україні як головний фактор формування українського радянського суспільства. Вплив політик коренізації на формування української суспільної самосвідомості. Згорання політики коренізації, розстріляне відродження. Боротьба з «націонал-ухильництвом», «буржуазними націоналістами»: «хвильовизм», «шумськизм», «волобуєвщина», «скрипниківщина». Вплив колективізації та індустріалізації на соціальну структуру українського суспільства. Вплив масових репресій 30-х рр. на українське суспільство. Справа проти «Спілки визволення України». Боротьба з української ідентичністю в другій половині 40-х – на початку 50-х років ХХ ст. Українське суспільство в умовах відлиги. Шістдесятництво в Україні. Урбанізація як один з головних чинників розвитку українського суспільства у повоєнний період. Українське суспільство в 1965-1985 рр. Наростання протестного потенціалу в українському суспільстві в період перебудови. Розгортання руху за національне відродження України

Тема 12. Криза та розпад СРСР. Пострадянська ідентичність

Головні причини виникнення системної кризи в СРСР. Вплив Чорнобильської катастрофи та загальної екологічної ситуації в СРСР на активізацію протестного потенціалу. Обмеження цензури, гласність. Розгортання національного руху. ХІХ партійна конференція КПРС (червень-липень 1989 р.). Початок економічних реформ та розгортання відкритого протестного руху. Відміна 6 статті Конституції СРСР, активізація політичного життя в республіках колишнього СРСР. Рух в республіках за вихід зі складу СРСР і «парад суверенітетів». Референдум 1991 року «про збереження СРСР в оновленому вигляді». Підготовка нового Союзного договору. Серпневий путч ДКНС. Біловезька угода. Головні риси пострадянської ідентичності. Причини збереження та відтворення пострадянської ідентичності. Вплив залишків радянської ідентичності на сучасні суспільно-політичні процеси.

5.2. Тематика семінарських занять

ТЕМА 1. Передумови формування радянського суспільства. Утворення СРСР

ТЕМА 2. Еволюція політичного режиму СРСР. Тоталітарна держава і суспільство

ТЕМА 3. Соціальна структура радянського суспільства

ТЕМА 4. Радянська ідентичність та шляхи її конструювання

ТЕМА 5. Радянська ідентичність: сутність та методи

ТЕМА 6. Національне питання та національна політика радянської влади

ТЕМА 7. Соціальна політика радянської влади. Економіка дефіциту

ТЕМА 8. Радянська повсякденність

ТЕМА 9. Форми опору радянських громадян політичному режиму СРСР

ТЕМА 10. Українське радянське суспільство

ТЕМА 11. Криза та розпад СРСР. Пострадянська ідентичність

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		денна	заочна	
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	38	10	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4	4	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: <ul style="list-style-type: none"> - опрацювання наукових статей; - збирання джерельної інформації; - підготовка доповіді та презентації; - опрацювання тем для самостійного вивчення.	16 14 18 -	16 14 18 72	Анотації наукових статей Результати інтерв'ювання Доповідь, презентація Конспект
	Разом	90	134	

Тематика індивідуальних завдань

Перелік наукових статей для самостійного опрацювання

- Бабенко, Л., 2017. Як українців робили атеїстами: державна політика проти релігії у перші десятиліття радянської влади. *Україна модерна*. [online] Доступно: <<http://uamoderna.com/md/babenko-atheism>>
- Гриневич, В., 2005. Міт війни та війна мітів. *Критика*, [online] 5(91), с.2-8. Доступно: <http://shron1.chtyvo.org.ua/Hrynevych_Vladyslav/Mit_viiny_ta_viina_mitiv.pdf>
- Каганов, Ю.О., 2013. Радянські свята та обряди у контексті ідеологічної політики в Україні другої половини ХХ ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. [online] 36, с.186-194. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2013_36_33>
- Кузьменко, Ю.В., 2009. Номенклатура – привілейований клас українського радянського суспільства (друга половина 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст.). *Література та культура Полісся*, [online] 51, с.166-181. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Ltkp_2009_51_24>
- Кульчицький, С., 2006. Утворення СРСР: нові погляди. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. [online] 15, с.684-699. Доступно: <<http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/23/610Kulchyckyj.pdf>>
- Смольницька, М., 2011. Жінка в радянському суспільстві: офіційний образ і реальна практика. *Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика*, [online] 16, с.162-174. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Uxxs_2011_16_13.pdf>
- Сюсель, Ю.В., 2011. Трансформація споживацької поведінки від радянського до пострадянського суспільства. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. [online] 51, с.309-318. Доступно: <<http://enpui.npu.edu.ua/handle/123456789/12406>>
- Шукан, Ю., 2015. Українські чиновники КПРС під час розпаду СРСР: життєві траєкторії і вірність комуністичному минулому. *Україна модерна*. [online] Доступно: <<http://uamoderna.com/md/shukan-communist-leaders-ukraine>>

Індивідуальне науково-дослідне завдання

Провести інтерв'ю за встановленою анкетною у мешканців міста, які переїхали до Ізмаїла в середині 40-х – 50-х рр., про рівень життя, побутові умови та культурний відпочинок в місті, та подати зібрану інформацію (аудіо файл, текстовий документ).

Тематика доповідей

1. Житлово-побутові умови городян СРСР
2. Добробут та рівень забезпечення побутових потреб міського населення
3. Рівень медичного обслуговування
4. Житлові умови радянського селянства
5. Транспортне обслуговування населення
6. Сімейно-правові відносини громадян
7. Культурно-освітні потреби населення та їх задоволення
8. Сфера дозвілля. Культурний відпочинок
9. Сфера дозвілля. Рекреативний відпочинок
10. Радянська мода
11. Повсякденність радянського студентства
12. Шкільна повсякденність в СРСР
13. Жінка в радянському суспільстві
14. Радянська обрядовість: календарні і масові святкування
15. Молодіжна субкультура в СРСР

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.
- 6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.
- 6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою та першоджерелами, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді доповіді та її презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в комбінованій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним матеріалом з історії радянського суспільства, а також вміння застосовувати ці знання при аналізі повсякденного життя радянського суспільства.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Проаналізуйте методи та форми політичної пропаганди в СРСР.
2. Розкрийте характерні риси повсякденного життя селянства в СРСР у післявоєнний період.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. *Шкала та схема формування підсумкової оцінки*

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	

26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Анотування наукових статей	5
Опрацювання усних джерел	5

Реферат	5
Презентація	5

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті. Критеріями оцінювання роботи з *усними джерелами* є здатність студента збирати джерельну інформацію та її критично опрацьовувати. Оцінювання *доповіді* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА
Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проєктор), веб-сервіс Google Classroom.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

- Афанасьєва, Ю.Н. ред., 1997. *Советское общество: Возникновение, развитие, исторический финал*, в 2 т. Москва: Российский государственный гуманитарный университет.
- Данилюк, Ю.З., Бажан, О.Г., 2000. *Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. ХХ ст.)*. Київ: Рідний край.
- Дзюба, І.М., 1998. *Інтернаціоналізм чи русифікація?* Київ: Видавничий дім "КМ Academia", [online] Доступно: <<http://litopys.org.ua/idzuba/dz.htm>>
- Скельчик, С., 2008. *Імперія пам'яті: Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві*. Київ: Критика.
- Зубкова, Е., 1999. *Послевоенное советское общество: политика и повседневность. 1945–1953*. Москва: РОССПЭН.
- Кара-Мурза, С.Г., 2004. *Радянська цивілізація*. Київ: Оріяни.
- Коцур, В.П. голов. ред., 2014. *Українське суспільство в умовах радянського ладу: повсякденний вимір. Навч. посіб.* 2-ге вид. Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., [online] Доступно: <<http://176.105.99.186:8081/xmlui/bitstream/handle/8989898989/891/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%203.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>
- Маля, М., 2000. *Радянська трагедія: історія соціалізму в Росії 1917-1991*, Київ: Мегатайп.
- Мартин, Т., 2013. *Імперія національного вирівнювання. Нації та націоналізм у Радянському Союзі (1923–1939 роки)*. Переклад з англійської С. Вакуленко. Київ: Критика.
- Парфенов, Л., 2009. *Намедни. Наша ера. 1961-1970*. Москва: КоЛибри.

- Парфенов, Л., 2015. Намедни. Наша ера. 1946-1960. Москва: КоЛибри, Азбука-Аттикус, Agey Tomesh / WAM.
- Парфенов, Л., 2010. Намедни. Наша ера. 1971-1980. Москва: КоЛибри.
- Парфенов, Л., 2010. Намедни. Наша ера. 1981-1990. Москва: КоЛибри.
- Шліхта, Н.В., 2010. *Історія радянського суспільства: Навч. Посібник*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр НаУКМА.
- Шпорлюк, Р., 2000. *Імперія та нації*. Переклад з англійської. Київ: Дух і Літера. [online] Доступно: <<http://litopys.org.ua/sporl/sh.htm>>

10.2. Допоміжні джерела

- Андерсон, Р.Д., 1993. Тоталитаризм: концепт или идеология? *Полис*, [online] 3, с.98-107. Доступно: <http://www.polisportal.ru/files/File/publication/Starie_publicacii_Polisa/A/1993-3-14-Anderson_Totalitarism_koncept_ili_ideologiya.pdf>
- Андрущенко, Т.В., 2014. Політичні маніпуляції у технологіях тоталітарної пропаганди і сучасність. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*, [online] 80, с.325-328. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=gileya_2014_80_85>
- Бабенко, Л., 2017. Як українців робили атеїстами: державна політика проти релігії у перші десятиліття радянської влади. *Україна модерна*. [online] Доступно: <<http://uamoderna.com/md/babenko-atheism>>
- Бажан, О.Г., 2005. Опозиційний рух в Україні в умовах системної кризи СРСР. *Історія України. Маловідомі імена, події, факти*, [online] 31, с.189-199. Доступно: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EJRN&P21DBN=EJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=IDP=&S21STR=histname_2005_31_189>
- Бобровський, А.С., 2013. Соціальна політика радянської держави у другій половині 1940-х – середині 1960-х років та її реалізація в Донбасі: загальна історіографія проблеми. *Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури*, [online] 2, с.11-14. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=vdnaba_2013_2_5>
- Боркенау, Ф., 2003. Тоталитарный враг. *Тоталитаризм: Что это такое? (Исслед. зарубеж. политиков)*, [online] 3, с.5-16. Доступно: <<https://sites.google.com/site/teoriitotalitarizma/f-borkenau-totalitarnyj-vrag>>
- Бровко, А.Г., 2016. Повсякденна культурність радянського суспільства в 20–30-х рр. ХХ ст. *Література та культура Полісся. Серія: Історичні науки*, [online] 85, с.234-245. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ltkpist_2016_85_23.pdf>
- Гриневич, В., 2005. Міт війни та війна мітів. *Критика*, [online] 5(91), с.2-8. Доступно: <http://shron1.chtyvo.org.ua/Hrynevych_Vladyslav/Mit_viiny_ta_viina_mitiv.pdf>
- Гула, В.Д., 2016. Суспільство радянської України на початку Великої Вітчизняної війни: стан розробки наукової проблеми. *Київські історичні студії*, [online] 1, с.87-96. Доступно: <<http://istorstudio.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/36>>
- Даниленко В., Лаас, Н., Смольницька, М., 2014. Українське суспільство: від пізнього сталінізму до хрущовської «відлиги». *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*, [online] 19, с.5-19. Доступно: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/87890>>

- Данилов, В.П., 2004. Сталинизм и советское общество. *Український селянин*, [online] 8, с.10-15. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Ukrsel_2004_8_4>
- Докаш, О., 2015. Інституційно-процедурні механізми впровадження й функціонування системи радянської політичної цензури в контексті знищення історичної пам'яті мешканців Західної України та Північної Буковини в роки Другої світової війни. *Панорама політологічних студій. Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*, [online] 13, с.229-236. Доступно: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pps_2015_13_32>
- Єремєєва, К.А. та Куліков, В.О., 2011. Радянський політичний анекдот як форма повсякденного спротиву. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер.: Історія*, [online] 44, с.228-241. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKhIS_2011_982_44_25.pdf>
- Каганов, Ю.О., 2013. Радянські свята та обряди у контексті ідеологічної політики в Україні другої половини ХХ ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. [online] 36, с.186-194. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2013_36_33>
- Киридон, П.В., 2016. Західна історіографія про радянську політичну номенклатуру повоєнного двадцятиріччя. *Історична пам'ять : наук. зб.* [online] Полтава: Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, 34-35, с.134-143. Доступно: <<http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/6632>>
- Ковалюк, В.Р., 1993. Культурологічні та духовні аспекти “радянзації” Західної України (вересень 1939 р. – червень 1941 р.). *Український історичний журнал*, 2, с.3-17.
- Кузьменко, Ю.В., 2009. Номенклатура – привілейований клас українського радянського суспільства (друга половина 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст.). *Література та культура Полісся*, [online] 51, с.166-181. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Ltkp_2009_51_24>
- Кульчицький, С., 2000. Історичні передумови переростання перебудови в національну революцію (1989–1991 рр.). *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*, [online] 5, с.330-351. Доступно: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?I21DBN=EJRN&P21DBN=EJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=IDP=&2_S21STR=UIJ_2017_1_7>
- Кульчицький, С., 2006. Утворення СРСР: нові погляди. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. [online] 15, с.684-699. Доступно: <<http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/23/610Kulchychkyj.pdf>>
- Лаас, Н., 2012. Характеристика етапів та особливостей вивчення радянознавчої та українознавчої проблематики гуманітарними науками англо-американських країн у другій половині ХХ ст. *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*, [online] 17, с.10-28. Доступно: <http://history.org.ua/JournALL/xxx/xxx_2012_17/3.pdf>
- Латиш, Ю., 2009. Перебудова в СРСР та суверенізація України очима західної людини (за мемуарами Д. Саттера). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*, [online] 96, с.13-16. Доступно: <<http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

[bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKNU Ist 2009 96 6.pdf](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKNU_Ist_2009_96_6.pdf)>

- Латиш, Ю., 2016. Висвітлення економічних реформ М. Горбачова в західній історіографії другої половини 1980-х–початку 1990-х рр. *Часопис української історії*, [online] 33, с.107-113. Доступно: <http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ChasUkr_2016_33_18.pdf>
- Попович, З., 2016. Співіснування ринкових, планових і адміністративних механізмів господарювання в економічній системі СРСР. *Спільне*. [online] Доступно: <<https://commons.com.ua/uk/spivisnuvannya-rinkovih-planovih-i-administrativnih-mehanizmv-gospodaryuvannya-v-ekonomichnij-sistemi-srsr/>>
- Попович, З., 2017. Особливості соціально-класової структури радянського суспільства, витоків та характеру протестного руху в СРСР. *Спільне*. [online] Доступно: <<https://commons.com.ua/uk/osoblivosti-sotsialno-klasovoyi-strukturi-radyanskogo-suspilstva-vitokiv-ta-harakteru-protestnogo-ruhu-v-srsr/>>
- Сидоркіна, О., 2005. Ідеологія тоталітаризму та релігійна свідомість: риси та коріння змістовної спорідненості. *Філософські обрії: Науково-теоретичний часопис*, [online] 13, с.88-99. Доступно: <<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2121/1/Sidorkina.pdf>>
- Смольницька, М., 2011. Жінка в радянському суспільстві: офіційний образ і реальна практика. *Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика*, [online] 16, с.162-174. Доступно: <http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Uxxs_2011_16_13.pdf>
- Сюсель, Ю.В., 2011. Трансформація споживацької поведінки від радянського до пострадянського суспільства. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. [online] 51, с.309-318. Доступно: <<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/12406>>
- Устенко А.А., 2016. Інтеграція та адаптація «колишніх людей» у післяреволюційне радянське суспільство, *Historia III Polsko-ukraińskie spotkania młodych historyków naukowych*, [online] II, с.1-14 Доступно: <<https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/6447/1/Ustenko%20A.PDF>>
- Шишко, К., 2009. Образ Л. І. Брежнєва в радянських політичних анекдотах. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*, [online] 12, с.140-152. Доступно: <http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=apvvi_2009_12_20>
- Шукан, Ю., 2015. Українські чиновники КППС під час розпаду СРСР: життєві траєкторії і вірність комуністичному минулому. *Україна модерна*. [online] Доступно: <<http://uamoderna.com/md/shukan-communist-leaders-ukraine>>

10.3. Інтернет-ресурси

<http://history.org.ua/uk> – Інститут історії України НАН України

<http://www.litopys.org.ua> – ІЗБОРНИК. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації

<http://www.memory.gov.ua> – Український інститут національної пам'яті

<http://uamoderna.com> – Україна модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис.